

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาล ตำบลท่าศาลา จังหวัดเชียงใหม่

CULTURAL TOURISM WITH THE PARTICIPATION OF COMMUNITIES AND THA SALA SUB DISTRICT MUNICIPALITY, CHIANG MAI

จิตติ จิตติจำเริญพร^{1*}, ชาญชัย เมฆศิริ¹, คมกฤต วงศ์นาง และจงรัก ศรีคำน้อย¹
Tidti Tidtichumreernporn^{1*}, Charnchai Makesiri¹, Komgrit Wongnang¹ and Jongrak Srikamnoi¹

Received : 14 October 2021

Revised : 30 December 2021

Accepted : 28 January 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา 2) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลท่าศาลา และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือวิจัยแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ในชุมชนเป้าหมาย 5 หมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนและแบบประเมินการมีส่วนร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้การประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ ผู้แทนชุมชน จำนวน 25 คน ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าศาลา จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการชุมชน จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ผู้แทนหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัด 4 คน และผู้แทนสำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัด จำนวน 2 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา พบว่าบริบทของชุมชนท่าศาลา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในระดับชาติ และผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา ได้รับระดับค่าประเมินเฉลี่ยผ่านระดับดี (ร้อยละ 70.00)

2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลท่าศาลา โดยสรุปของดีชุมชนท่าศาลา ซึ่งจัดหมวดหมู่ออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) ภูมิปัญญางานศิลปหัตถกรรม 2) ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ 3) ภูมิปัญญาด้าน

¹สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ

¹Hotel and Tourism Management Program, Business Administration Faculty, Payap University

*ผู้พิมพ์ประสานงาน E-mail: tidti@payap.ac.th

พิธีกรรมความเชื่อ 4) ภูมิปัญญาด้านดนตรีและการฟ้อนรำ และ 5) ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นเมืองและ
ออกแบบกิจกรรมที่ทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน “เยือน ยล @ชุมชน
ท่าศาลา เชียงใหม่” การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้ชุมชน
ได้รับการเรียนรู้และสามารถนำไปสานต่อในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ระดับ
การมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้น ควรพัฒนาบุคคลในชุมชนตำบลท่าศาลาให้มี
ส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และเรียนรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของชุมชนและควรมีการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าศาลาในการจัดตั้งกลุ่มชุมชน หรือการจัดตั้ง
วิสาหกิจชุมชนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบล
ท่าศาลา เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน เทศบาลตำบลท่าศาลา

ABSTRACT

The objectives of this research are as follows: 1) to study the potential of cultural tourism in Tha Sala Sub District communities; 2) to develop a tourism model, Tourism products, and services of cultural tourism that are appropriate to the context of Tha Sala Sub-District community and 3) to present guidelines development for cultural tourism for the participation of the community and Tha Sala Sub District Municipality. It is a mixed method of both quantitative and qualitative research. The research tool was used to assess the potential of cultural attractions of the Ministry of Tourism and Sports with a sample of 400 people and participation assessment form collecting data from stakeholders. Using a focus group meeting, in-depth interview and a forum for knowledge sharing among community representatives 25 people, Tha Sala Sub District Municipality Administrators 10 people, Community entrepreneur 10 people, Tour operator 10 people, Representative of the provincial cultural agency 4 people and Representative of the Provincial Tourism and Sports Office 2 people.

The research result is summarized as follows:

1. The study of cultural tourism potential of Tha Sala sub- district communities found that Context of Tha Sala Community natural resources and culture. The community has a nationally outstanding cultural tourism resource and the assessment results of quality standards of cultural attractions of Tha Sala Sub District community was an average rating, passed at a good level (70.00 percent).

2. Tourism model development, Tourism products, and cultural tourism services that are appropriate for the community context of Tha Sala Sub-district.

In summary, the good things of the Tha Sala community are categorized into 5 groups: 1) Arts and crafts wisdom. 2) Health wisdom 3) Wisdom of rituals, beliefs 4) Wisdom of music and dance and 5) Wisdom on local food and design of activities as pilot design for cultural tourism activities named “See & Visit @ Tha Sala Community, Chiang Mai” As a result from the pilot cultural tourism activities, the community has learned and used to proceed in organizing tourism activities that are suitable for the community context.

3. Development Guideline for cultural tourism by community participation found that the overall level of participation at a low level. Therefore, people in Tha Sala Sub District should develop to take the role in transferring knowledge and teaching tourists through cultural tourism activities of the community and should have the Tha Sala Sub District Municipality support for establishing tourism community groups or the establishment of a community enterprise to manage cultural tourism with the participation of the Tha Sala Sub District community and the management of cultural tourism in a concrete way.

Keywords: Cultural Tourism, Community Participation, Tha Sala Sub District Municipality

บทนำ

ตามนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล พ.ศ. 2562 ข้อที่ 5 การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย (5.4) พัฒนาภาคการท่องเที่ยว (5.4.1) พัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และนโยบายรัฐบาลทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ: โมเดลประเทศไทย 4.0 และจากเป้าหมายแผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ปี พ.ศ. 2562 มุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม (Preferred Destination) อย่างยั่งยืน ด้วยการเพิ่มรายได้ทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง สมดุลและทั่วถึงผ่านการนำเสนอคุณค่าของการท่องเที่ยวประเทศไทยภายใต้กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 และแผนวิสาหกิจ ททท. พ.ศ. 2560-2564 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2562-2564) ที่สัมพันธ์กับแผนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาลข้างต้น

จากนโยบายการท่องเที่ยวที่หน่วยงานภาครัฐที่กล่าวมา มีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศโดยเน้นการท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเมืองหลักท่องเที่ยวโดยเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นการรื้อฟื้น อนุรักษ์และสืบสานมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ท่องเที่ยวระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมคุณภาพ

ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตามแนวนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่รัฐบาลได้กระตุ้นและส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานวัฒนธรรม ดังปรากฏในแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2561- 2565 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างคุณภาพ ทักษะ และความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบบพึ่งพาตนเอง บนฐานความพอเพียงและความรู้โดยเน้นองค์ความรู้และการพัฒนาบุคลากร สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของต้นทุนทรัพยากร ชุมชนสู่การเป็นสินค้าและบริการบนฐานอัตลักษณ์เอกลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่ต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับต่าง ๆ การพัฒนา ในยุทธศาสตร์นี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว Local Experience 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์ (เยี่ยมชมวิถีชีวิต เยี่ยมชมสถาปัตยกรรม ในท้องถิ่น) 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้ (ทดลองทำกิจกรรมในท้องถิ่น) 3) นักท่องเที่ยวตั้งใจ เรียนรู้ (ตั้งใจทำกิจกรรมและศึกษาวิถีชีวิตในท้องถิ่น) และสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2562) ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมียุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมรักษาและพัฒนาต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาศักยภาพองค์กรและการดำเนินงาน ซึ่งตามแนวทางดังกล่าวเน้นความสำคัญ ที่บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำรงรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เครือข่าย ความร่วมมือทางวัฒนธรรมมีความเข้มแข็ง ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่การส่งเสริมและ รักษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นความสำคัญในการศึกษาวิจัยและประเมินผล เพื่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น สืบสาน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของ การวิจัยเพื่อศึกษาและสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและเทศบาลตำบล ท่าศาลา เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนพร้อมแนวทางการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลท่าศาลา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม 5 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1 บ้านบวกรกหลวง หมู่ที่ 2 บ้านศรีบัวเงิน หมู่ที่ 3 บ้านดอนจั่น หมู่ที่ 4 บ้านดอนจั่นพัฒนา และหมู่ที่ 5 บ้านบวกรกหลวงพัฒนา) ในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าศาลา จำนวน 25 คน ผู้ประกอบการชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลท่าศาลา ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าศาลา จำนวน 10 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 10 แห่ง และการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ประกอบด้วย ประชาชนผู้อาศัยในพื้นที่เป้าหมาย 5 หมู่บ้าน จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใช้ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา ปรับปรุงจากแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้แบบประเมินมาตรฐานฯ ฉบับปรับปรุงเป็นหลัก โดยดัชนีรายชื่อ ค่าน้ำหนักและค่าคะแนน ดังนี้ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว 2 ข้อ (11 ข้อย่อย) 64 คะแนน 2) ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว 2 ข้อ (4 ข้อย่อย) 24 คะแนน 3) การบริหารจัดการ 2 ข้อ (21 ข้อย่อย) 72 คะแนน โดยปรับคะแนนบางข้อ เพื่อให้เหมาะสม และ 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 2 ข้อ (9 ข้อย่อย) 12 คะแนน เป็นจำนวนคะแนนรวมทั้งหมด 178 คะแนน

2. การเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 2 ครั้ง ร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชนของหมู่บ้าน 5 หมู่บ้านในพื้นที่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการชุมชน ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าศาลา ผู้แทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ในการประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ 1 เพื่อทราบถึงบริบทชุมชน และศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา และเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครั้งที่ 2 เพื่อสรุปผลวิจัยที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และรวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ใช้แบบสอบถามประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 22 ข้อ โดยระบุเกณฑ์ระดับการมีส่วนร่วมโดยชุมชน 5 ระดับ (จากน้อยที่สุดถึงมากที่สุด) ดังนี้ (1) ด้านการตัดสินใจ 7 ข้อ (2) ด้านการปฏิบัติ 5 ข้อ (3) ด้านการรับผลประโยชน์ 6 ข้อ และ (4) ด้านการติดตามประเมินผล 4 ข้อ จากประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าศาลา ทั้ง 5 หมู่บ้าน จำนวน 400 คน กระจายแบบสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ กำหนดสัดส่วนเท่ากัน หมู่บ้านละ 80 คน (อายุ 20 ปีขึ้นไป และเป็นผู้อาศัยที่มีรายชื่อในทะเบียนบ้าน ไม่น้อยกว่า 5 ปี) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่

โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ในประเด็นคำถามปลายเปิด เพื่อความเข้าใจในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาเอกสารทฤษฎีภูมิ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อการรวบรวมข้อมูล บริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลท่าศาลา โดยปรับปรุงแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) และแบบสอบถามประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลท่าศาลาโดยใช้แนวคิดหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่พัฒนาโดย พงณา สอนศรี (2546) สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทดสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อการปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการตรวจสอบหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Consistency) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และทดสอบเครื่องมือวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นหรือค่าความสอดคล้องภายในโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยเท่ากับ 0.95 ซึ่งมากกว่า 0.67 สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากกลุ่มมีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้แทนชุมชน ผู้บริหารเทศบาลตำบลท่าศาลา ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการชุมชน วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และผู้แทนหน่วยงานสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้เครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงจากแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และแบบสอบถามวิจัยที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจาก การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลและเรียบเรียงข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลจัดแยกเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา ค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูล การประมวลผลและยืนยันผลสรุป

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ การศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความสำคัญของเนื้อหา และใช้เครื่องมือวิจัยที่ปรับปรุงจากแบบประเมินคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3. ข้อมูลเชิงปริมาณ การศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลวิจัย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความสำคัญของเนื้อหา การแปลผล นำเสนอในรูปแบบความเรียง บรรยาย และสรุปเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและเทศบาลตำบล ท่าศาลา บริบทของชุมชนท่าศาลา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในระดับชาติ คือ วัดบวกรกรหลวง ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางโบราณสถาน ซึ่งเป็นศาสนะสถานที่ที่มีชื่อเสียงของตำบล มีอายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี และมีการทำ โคม ตุง ประทีป ที่สืบทอดมายาวนานกว่า 200 ปี เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนท่าศาลาเป็นชุมชนที่มีการจัดการความรู้เป็นอย่างดี มีการแบ่งปันองค์ความรู้ มีปราชญ์หรือ ผู้มีความรู้และทักษะในด้านการทำ โคม ตุง ประทีป การจักสาน พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของในทรัพยากรการท่องเที่ยว (วัด/องค์ความรู้) และมีส่วนร่วมในกระบวนการ พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านการจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลท่าศาลา มีการจัดการสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และด้านการเรียนรู้ ชุมชนตำบล ท่าศาลา ยังมีจุดอ่อนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดความรู้ ภายในชุมชนท่าศาลา และ ระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอดภาษาต่างประเทศ ดังนั้น การสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มี คุณภาพ จึงมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในชุมชนท่าศาลา

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฉบับปรับปรุง สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวง การท่องเที่ยวและการกีฬา (2557) สรุปผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตำบลท่าศาลา

องค์ประกอบพื้นที่ชุมชน	ค่าคะแนน เต็ม	ค่าคะแนน ที่ได้	ค่าคะแนน ประเมิน	ระดับมาตรฐาน
หมู่ที่ 1 บ้านบวกรกรหลวง	178	138	77.53	ผ่านระดับดี
หมู่ที่ 2 บ้านศรีบัวเงิน	178	122	68.54	ผ่านระดับพอใช้
หมู่ที่ 3 บ้านดอนจั่น	178	120	67.42	ผ่านระดับพอใช้
หมู่ที่ 4 บ้านดอนจั่นพัฒนา	178	109	61.24	ผ่านระดับพอใช้
หมู่ที่ 5 บ้านบวกรกรหลวงพัฒนา	178	134	75.28	ผ่านระดับดี
รวม	178	124.60	70.00	ผ่านระดับดี

ที่มา: คณะผู้วิจัย (2564)

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับดี และผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ชุมชน ดังนี้ หมู่ที่ 1 มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับดี หมู่ที่ 2 มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับพอใช้ หมู่ที่ 3 มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับพอใช้ หมู่ที่ 4 มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับพอใช้ และหมู่ที่ 5 มีระดับค่าประเมินเฉลี่ย ผ่านระดับดี

2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลท่าศาลา เมื่อได้ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา ทางผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำเสนอข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ชุมชน และสำรวจความคิดเห็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ศึกษาและวิเคราะห์ของดีของชุมชนท่าศาลา ซึ่งผลจากการทำกิจกรรม พบว่า ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความรู้ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าศาลา มีการสรุปข้อมูลของดีท่าศาลา ซึ่งได้จากการระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มย่อยของชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน วิหารวัดบวรศรีพรหม และภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดบวรศรีพรหม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านบวรศรีพรหม มีอายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี และสำรวจภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของชุมชนตำบลท่าศาลา ดังนี้ 1) ภูมิปัญญางานศิลปหัตถกรรม ประเภท ตุ๊กตา โคม ผ้าและกระดาษฉลุลาย เครื่องจักสาน การตัดเย็บเสื้อผ้าชุดพื้นเมือง หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านศรีบัวเงิน มีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ร่วมกันทำโคมไฟล้านนา ตุ๊กตา ประติมากรรม จักสาน และซุ้มสี่พระยา หมู่ที่ 3 บ้านดอนจั่น เป็นหมู่บ้านทำโคมตุ๊กตาที่สืบทอดมาช้านาน กว่า 200 ปี หมู่ที่ 4 บ้านดอนจั่นพัฒนา มีภูมิปัญญาจักสาน ผลิตภัณฑ์พานไม้ขมิ้น และบ้านศรีบัวเงิน หมู่ที่ 2 มีการรวมตัวกันของกลุ่มสตรี ซึ่งมีฝีมือการตัดเย็บเสื้อผ้าที่ละเอียดและมีเอกลักษณ์ 2) ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ หมู่ที่ 1 บ้านบวรศรีพรหม เป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงไทยด้านแพทย์แผนไทย (บ้านท่าศาลาสมาคมแพทย์แผนไทย สาขาเชียงใหม่) 3) ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมความเชื่อ วัดดอนจั่น ตั้งอยู่ที่บ้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ได้จัดพิธีกรรมตามความเชื่อของล้านนา ได้แก่ พิธี สืบชะตา และพิธีบวงสรวงพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 ขึ้นเป็นประจำทุกปี 4) ภูมิปัญญาด้านดนตรีและการฟ้อนรำ กองการศึกษาเทศบาลตำบลท่าศาลาได้จัดตั้งโรงเรียนเกษียณวัยขึ้นสำหรับดำเนินการการศึกษาสำหรับผู้เกษียณวัย และได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การส่งเสริมอาชีพ การแสดงดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น และ 5) ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นเมือง หมู่ที่ 1 บ้านบวรศรีพรหม เป็นที่ตั้งของภูมิปัญญาด้านอาหาร มีกลุ่มพริกแกงบวรศรีพรหม โดยเป็นสูตรเฉพาะของทางชุมชน

จากการระดมความคิดเห็นของชุมชน ได้มีความเห็นให้ทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “เยือน ยล @ชุมชนท่าศาลา เชียงใหม่” ณ วัดบวรศรีพรหม การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐและเอกชน มาร่วมจัดกิจกรรมการแสดง สาธิต และจำหน่ายสินค้าของดีท่าศาลา ส่งผลให้ทราบถึงข้อดีและข้อด้อยของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปเสริมจุดแข็งและปรับปรุงข้อบกพร่องในการจัด

งานจริงได้ โดยผลการประเมินในประเด็นของความสวยงามของสถานที่จัดงาน รสชาติอาหารและเครื่องดื่ม ดนตรี การแสดง และการต้อนรับ การบรรยายนำชมสถานที่ท่องเที่ยว และสถานที่จอดรถ ได้ผลการประเมินในระดับพึงพอใจมากที่สุด ส่วนผลการประเมินในประเด็นความน่าสนใจของกิจกรรม กิจกรรมสาธิต การบริการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการประเมินอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนได้รับการเรียนรู้และสามารถนำกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ไปสานต่อในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยได้จัดกิจกรรมโครงการ “กาดช่วงวัด” เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนทุกวันเสาร์ ต่อเนื่องจากการศึกษาวิจัยเพื่อจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “เยือน ยล @ชุมชนท่าศาลา เชียงใหม่”

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลท่าศาลา ควรพัฒนาบุคคลในชุมชนตำบลท่าศาลาให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และสอนนักท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน อาทิเช่น การปลูกผักสวนครัว การทำโคม ตุง และการทำน้ำพริกแกง ฯลฯ ควรมีการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าศาลา ในการจัดตั้งกลุ่มชุมชน การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลท่าศาลา ซึ่งแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ

3.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน ควรจัดกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการเพื่อประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำฐานข้อมูลและปรับปรุงฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเว็บไซต์ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ประเพณีวัด สถาบันมานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) รวมทั้งเว็บไซต์ของหน่วยงานอื่น ๆ

3.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรจัดกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการเพื่อประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลท่าศาลา จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “เยือน ยล @ชุมชนท่าศาลา เชียงใหม่” เป็นกิจกรรมประจำปี และจัดกิจกรรมสืบเนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าศาลา

3.3 การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรจัดตั้งกลุ่มชุมชนบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจัดทำฐานข้อมูลของสมาชิกกลุ่มที่สามารถสอนหรือถ่ายทอดกิจกรรม/ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามกลุ่มอาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

แผนงานวิจัย“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา” สรุปอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา บริบทของชุมชนท่าศาลามีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในระดับชาติ คือ วัดบวรศรีท้าว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน มีอายุไม่ต่ำกว่า 300 ปี มีการทำโคม ตุง และประทีป ที่สืบทอดมายาวนานกว่า 200 ปี เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่มีการจัดการความรู้ เป็นอย่างดี มีการแบ่งปันองค์ความรู้ มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในด้านการทำ โคม ตุง ประทีป การจักสาน พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ชุมชนตำบลท่าศาลามีจุดอ่อนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ ภายในชุมชนท่าศาลา และระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังขาดบุคลากรที่สามารถในการถ่ายทอดภาษาต่างประเทศ ดังนั้น การสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จึงมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในชุมชนท่าศาลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรพล น้อยคล้าย (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา พบว่า มาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านศักยภาพในการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับมากที่สุด ในด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นประวัติศาสตร์ มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรมเป็นที่รู้จัก สืบค้นได้อย่างชัดเจน แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ มีความเป็นเอกลักษณ์ ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาประเมิน พบว่า ชุมชนบ้านบวรศรีท้าว หมู่ที่ 1 บ้านบวรศรีท้าวพัฒนา หมู่ที่ 5 มีผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผ่านระดับดี และชุมชนบ้านศรีบัวเงิน หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านดอนจั่น หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านดอนจั่นพัฒนา หมู่ที่ 4 มีผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผ่านระดับพอใช้ สรุปผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา ชุมชนตำบลท่าศาลาได้รับระดับค่าประเมินเฉลี่ยผ่านระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พงณา สอนศรี (2546) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของชุมชน ควรมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพ ข้อจำกัด และปัญหาของชุมชน ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อนของชุมชน

2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนตำบลท่าศาลา ผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึกได้สรุปรายชื่อของดีชุมชนท่าศาลาและกิจกรรมที่จะนำมาทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ของชุมชน จำนวน 26 รายการ โดยสามารถจัดหมวดหมู่ออกเป็น 7 กลุ่ม คือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน วิหารวัดบวรศรีทองและภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหาร 2) งานศิลปหัตถกรรมชุมชน ประเภท ตุ๊กตา โคม ผ้าและกระดาษฉลุลาย เครื่องจักสาน การตัดเย็บเสื้อผ้าชุดพื้นเมือง 3) กิจกรรมด้านสุขภาพ ประเภทการนวดแผนไทย 4) พิธีกรรม เช่น สืบชะตา พิธีบวงสรวง พิธีตานหลวงหิงไฟพระเจ้า เป็นต้น 5) การแสดงดนตรีและศิลปะการฟ้อนรำ 6) กิจกรรมการล่องเรือน้ำแม่ควา และ 7) อาหารพื้นเมือง เครื่องดื่ม และผัก ผลไม้ ในส่วนของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป้าหมายได้รับการพัฒนาขึ้น ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรม 4 กิจกรรมหลัก คือ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) กิจกรรมวางแผนสรุปการเตรียมการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) กิจกรรมการทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “เยือน ยล @ชุมชนท่าศาลา เชียงใหม่” โดยกิจกรรมที่ 3-4 พัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และเทศบาลตำบลท่าศาลา ส่งผลให้ชุมชนได้รับการเรียนรู้และสามารถนำกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ไปสานต่อในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยได้จัดกิจกรรมโครงการ “กาดช่วงวัด” เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนทุกเช้าวันเสาร์ ต่อเนื่องจากการศึกษาวิจัยเพื่อจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน “เยือน ยล @ชุมชนท่าศาลา เชียงใหม่” ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชุนชิตา นาคภพ (2561) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งพบว่า ตำบลเกยไชยมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะมีทุนวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมเป็น การจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาวีถีชีวิตของชุมชน โดยมุ่งเน้นให้มีกิจกรรมการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำให้ชุมชนเกิดรายได้และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ พจนา สอนศรี (2546) ที่กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของชุมชน ในหลักการทำงานเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวว่า ชุมชนจึงควรมีกระบวนการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้ ขั้นที่ 1 การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนเพื่อพิจารณาผลกระทบทั้งด้านบวกและลบที่อาจเกิดขึ้น ขั้นที่ 2 การสร้างการมีส่วนร่วม ขั้นที่ 3 การศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อ ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพ ข้อจำกัด โอกาส และความเสี่ยง เพื่อให้ชุมชนเห็นภาพได้ด้วยตนเอง ขั้นที่ 5 ร่วมกันเพื่อพัฒนา ศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน ขั้นที่ 6 การวางรูปแบบการบริหารจัดการ ผ่านการจัดตั้งองค์กรทำงาน ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการรับรู้ (Perception) และกระจายข้อมูล ข่าวสารแก่ผู้ที่สนใจ ขั้นที่ 8 การทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ขั้นที่ 9 การประเมินผล และ ขั้นที่ 10 การพัฒนาองค์กร

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ประเด็นคือ ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการควรจัดกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการเพื่อประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดทำฐานข้อมูลและปรับปรุงฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเด็นที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรจัดกิจกรรมการประชุมคณะกรรมการเพื่อประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และประเด็นที่ 3 การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรจัดตั้งกลุ่มชุมชนบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจัดทำฐานข้อมูลของสมาชิกกลุ่มที่สามารถสอนหรือถ่ายทอดกิจกรรม/ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตามกลุ่มอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา (2564) ที่กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน เน้นการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยกย่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิถีชีวิตและกลุ่มชาติพันธุ์ การส่งเสริมการตลาดและพัฒนาตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เน้นการใช้สื่อออนไลน์ พัฒนาเครือข่ายภาคการท่องเที่ยว ยกย่องคุณภาพบุคลากรในท้องถิ่น รวมไปถึงการวางแผนนโยบายที่มีเป้าหมายทิศทางเดียวกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการท่องเที่ยว และการส่งเสริมปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มีไปสู่คนรุ่นใหม่ให้เห็นความสำคัญและคุณค่าในวัฒนธรรมของตน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลาจากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา หลังจากนั้น ได้จัดให้มีเวทีระดมความคิดเห็นและวิพากษ์วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฯ ดังกล่าวจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลาต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ด้านการตัดสินใจ บุคคลในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการประชุมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และควรมีส่วนร่วมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลท่าศาลา ด้านการวางแผน บุคคลในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน/กิจกรรมต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติกิจกรรม บุคคลในชุมชน

ควรมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนลงทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังใจ และด้านการติดตามและประเมินผล บุคคลในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการติดตามและร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวตามกระแสนิยม และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าศาลา

2. ผลการประเมิน พบว่า หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 มีผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ระดับประเมินค่าเฉลี่ย ผ่านในระดับพอใช้ โดยในประเด็นที่ควรพัฒนาของแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2 ควรพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และศักยภาพการบริหารจัดการ ส่วนหมู่ที่ 3 ควรพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ และศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และหมู่ที่ 4 ควรพัฒนาศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ตามลำดับความสำคัญ โดยศึกษาจากชุมชนต้นแบบ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 5 เพื่อพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านในบริบทชุมชนแต่ละประเด็นข้างต้น

3. การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้พัฒนาขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการวิจัย ชุมชนสามารถใช้กระบวนการวิจัยที่ได้ทำงานร่วมกันไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานส่วนอื่นของชุมชนได้ ควรมีการประสานงานในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ระหว่างสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีในการทำงานภายในพื้นที่ และนำเสนอโครงสร้างองค์กรหรือแนวทางการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชน เพื่อเป็นแนวทางบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวตามกระแสนิยม โดยใช้แนวคิด “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เพราะจะช่วยทำให้เกิดกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งจะสร้างความโดดเด่นให้กับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตำบลท่าศาลา และควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลท่าศาลา

2. หน่วยงานท้องถิ่น และชุมชน ควรวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และรักษาสร้างสรรค์ (Green Community)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ขอขอบคุณเทศบาลตำบลท่าศาลา ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยโดยโครงการศึกษาวิจัยประเมินผลและพัฒนาระบบเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลท่าศาลา เทศบาลตำบลท่าศาลา จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). **แนวทางการส่งเสริมและรักษามรดก
ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขุนจิตา นาคภพ. (2561). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
เกยไชย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**. 8(2): 71-80.
- ฐิติ ฐิติจำเจริญพร และคณะ. (2564). รายงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลท่าศาลา. เชียงใหม่: เทศบาลตำบลท่าศาลา.
- พจนา สอนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ:
โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิต.
- พจนา สอนศรี. (2546). **เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการ
และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีรพล น้อยคล้าย. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความคิดเห็นของประชาชน
ในเขตอำเภอยะนิงครศรีอยุธยา. **วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์**. 21(1): 77-85.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงษ์มณฑา. (2564). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
จังหวัดน่าน. **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 26(1): 244-255.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว. (2557). **คู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
กรมการท่องเที่ยว.